

לעילוי נשמת
שלום בן משה

התנ"ך עם מפרשים, מסודרים ומנוקדים

The Tanach with commentaries, Organized and Vowelized

דניאל
גליון ה'

דניאל פרק ד'

מצודת דוד: וְלִקְצֵת יוֹמֵיָא - ולסוף השנים שקבעו לו, והם שבעה שנים כמו שכתוב למעלה. אֲנִי נְבוּכַדְנֶצַּר עֵינֵי לְשִׁמְיָא נְטֹלַת - אני נבוכדנצר נשאתי את עיני אל השמים, כי במשך שבעת השנים לא הכיר בעצמו מי הוא, כי לא היה לו בינת אדם, ובכלות הזמן התחילה דעתו לחזור אליו מעט מעט, ואז הכיר בעצמו מי הוא והרגיש בדבר, ונשא עיניו אל השמים לשאול עזרה מה'. וּמִנְדַעֵי עָלַי יְתוּב - רוצה לומר: שאלתי מה' אשר ישיב עלי הדעה והחכמה שהיה לי מאז. וּלְעֵלְאָה בְּרַכַּת וּלְעֵלְאָה שְׂבַחַת וְהִדְרַת - ולהעליון ברכתי, ולחי העולמים שבחתי ופארתי. דִּי שְׁלַטְנָה שְׁלַטָּן עָלַם וּמַלְכוּתָה עָם דְּר וְדָר - אשר ממשלתו ממשלת עולמים, ומלכותו עם כל הדורות, רוצה לומר: בזמן כל הדורות.

לכ וְכַל־דִּירֵי אַרְעָא פְּלַה חֲשִׁיבִין וְכַמְצַבְיָה עֲבַד בְּחִיל שְׁמֵיָא וְדִירֵי אַרְעָא וְלֹא אִיתֵל דִּי יִמְחָא בִידָה וַיֹּאמֶר לָהּ מָה עֲבַדְתָּ:

מצודת דוד: וְכַל דִּירֵי אַרְעָא פְּלַה חֲשִׁיבִין - כל יושבי ארץ כלא דבר המה חשובים למולו. וְכַמְצַבְיָה עֲבַד בְּחִיל שְׁמֵיָא וְדִירֵי אַרְעָא - וכחפצו עושה בצבא השמים ושוכני ארץ. וְלֹא אִיתֵי דִי יִמְחָא בִידָה וַיֹּאמֶר לָהּ מָה עֲבַדְתָּ - ולא יש מי אשר ימחה בידו ויאמר לו "מה עשית, הלא לא נכון הדבר".

לד בַּה־זְמַנָּא מִנְדַעֵי | יְתוּב עָלַי וְלִיקַר מַלְכוּתֵי הַדְרֵי וְזִוּי יְתוּב עָלַי וְלִי הַדְרֵי וּרְבַרְבְּנֵי יַבְעֹון וְעַל־מַלְכוּתֵי הַתְּקֻנָּת וּרְבּוּ יַתִּירָה הוֹסַפְתָּ לִּי:

דניאל פרק ד'

כט וּמִן־אִנְשָׂא לָךְ טְרַדִין וְעַם־חַיּוֹת בְּרָא מְדוּרָךְ עֲשָׂבָא כְּתוּרִין לָךְ יִטְעֲמוּן וְשַׁבְעָה עֲדָנִין יַחְלִפוּן עֲלֶךָ עַד דִּי־תַנְדַּע דִּי־שְׁלִיט עֲלָאָה בְּמַלְכוּת אִנְשָׂא וּלְמִן־דִּי יִצְבָּא יִתְנַנָּה:

מצודת דוד: וּמִן אִנְשָׂא לָךְ טְרַדִין וְעַם חַיּוֹת בְּרָא מְדוּרָךְ - מן אנשים יגרשו אותך, ועם חית השדה יהיה מושבך. וְשַׁבְעָה עֲדָנִין יַחְלִפוּן עֲלֶךָ - ויאכילו אותך עשב כמו הבקרים, ושבעה שנים יעברו עליך בגזירה זו. עַד דִּי תַנְדַּע דִּי שְׁלִיט עֲלָאָה בְּמַלְכוּת אִנְשָׂא וּלְמִן דִּי יִצְבָּא יִתְנַנָּה - עד אשר תדע אשר העליון מושל במלכות אנשים, ולמי אשר יחפוץ יתן אותה.

ל בַּה־שַׁעְתָּא מַלְתָּא סַפַּת עַל־נְבוּכַדְנֶצַּר וּמִן־אִנְשָׂא טְרִיד וְעֲשָׂבָא כְּתוּרִין יֵאכֹל וּמַטְל שְׁמֵיָא גְשָׁמָה יִצְטַבַּע עַד דִּי שַׁעְרָה כְּנַשְׂרִין רַבָּה וּטְפְרוּהִי כְּצַפְרִין:

מצודת דוד: בַּה שַׁעְתָּא מַלְתָּא סַפַּת עַל נְבוּכַדְנֶצַּר - בעת ההיא כלתה הדבר לבוא על נבוכדנצר, כי נשתבש דעתו, ונתגרש מעצמו למקום החיות לשבת עמהם. וּמִן אִנְשָׂא טְרִיד וְעֲשָׂבָא כְּתוּרִין יֵאכֹל וּמַטְל שְׁמֵיָא גְשָׁמָה יִצְטַבַּע - מעצמו נתגרש מן אנשים ואכל עשב כבקרים, וגופו נתכבס מטל השמים, כי ישב מבלי מחסה. עַד דִּי שַׁעְרָה כְּנַשְׂרִין רַבָּה וּטְפְרוּהִי כְּצַפְרִין - עד אשר נתגדל שערו ככנפי נשר, וצפרני ידיו ורגליו כצפרני עופות הדורסים, כי מרוב הלחות וההלכות היו גדלים והולכים.

לא וְלִקְצֵת יוֹמֵיָא אֲנִי נְבוּכַדְנֶצַּר עֵינֵי | לְשִׁמְיָא נְטֹלַת וּמִנְדַעֵי עָלַי יְתוּב וּלְעֵלְאָה בְּרַכַּת וּלְעֵלְאָה שְׂבַחַת וְהִדְרַת דִּי שְׁלַטְנָה שְׁלַטָּן עָלַם וּמַלְכוּתָה עָם־דְּר וְדָר:

דניאל פרק ה'

מצודת ציון: שְׁגִלְתָּהּ - היא המלכה, המיוחדת לו למשכב המשגל.

מצודת דוד: בְּלִשְׁאֲצָר אָמַר בְּטַעַם חֲמָרָא לְהִתְיַהֵב לְמַאֲנֵי דְחֵבָא וְכִסְפָּא דִּי הִנְפִיק נְבוּכַדְנֶצַּר אָבוּהֵי מִן הַיְכָלָא דִּי בִירוּשָׁלַם - בעצת הסתת שכרות היין אמר להביא את כלי הזהב והכסף אשר הוציא נבוכדנצר אביו מן ההיכל אשר בירושלים. וישתון בהון מִלְכָּא וְרַבְרַבְנוּהֵי שְׁגִלְתָּהּ וּלְחֻנְתָּהּ - ויהיו שותין בהם המלך ושריו והמלכה ופלגשו.

ג **בְּאֲדִין הִתִּיּוּ מְאֲנֵי דְחֵבָא דִּי הִנְפִיקוּ מִן־הַיְכָלָא דִּי־בֵּית אֱלֹהָא דִּי בִירוּשָׁלַם וְאִשְׁתִּיו בְּהוֹן מִלְכָּא וְרַבְרַבְנוּהֵי שְׁגִלְתָּהּ וּלְחֻנְתָּהּ:**

מצודת דוד: בְּאֲדִין הִתִּיּוּ מְאֲנֵי דְחֵבָא דִּי הִנְפִיקוּ מִן הַיְכָלָא דִּי בֵּית אֱלֹהָא דִּי בִירוּשָׁלַם - אז הביאו כלי הזהב אשר הוציאו מן ההיכל של בית אלהים אשר בירושלים, ולקצר לא זכר כלי כסף כי מעצמו יובן. וְאִשְׁתִּיו בְּהוֹן מִלְכָּא וְרַבְרַבְנוּהֵי שְׁגִלְתָּהּ וּלְחֻנְתָּהּ - ושתו בהם המלך ושריו והמלכה ופלגשו.

ד **אִשְׁתִּיו חֲמָרָא וְשִׁבְחוּ לְאֱלֹהֵי דְחֵבָא וְכִסְפָּא נְחֻשָׁא פְרֻזְלָא אַעָא וְאַבְנָא:**

מצודת דוד: אִשְׁתִּיו חֲמָרָא וְשִׁבְחוּ לְאֱלֹהֵי דְחֵבָא וְכִסְפָּא וְגו' - שתו יין ושבחו לאלהי זהב וכסף וכו', רוצה לומר: לעכו"ם אלמים העשויים מן הזהב וגו' - מאחת מאלה.

ה **בְּהִשְׁעָתָהּ נִפְקָה אֲצַבְעוֹן דִּי יַד־אֲנָשׁ וְכַתְּבוּ לְקַבֵּל נְבִרְשָׁתָא עַל־גִּירָא דִּי־כַתֵּל הַיְכָלָא דִּי מִלְכָּא וּמִלְכָּא חֲזָה פֶּסֶס יָדָא דִּי כַתְּבָה:**

מצודת ציון: נְבִרְשָׁתָא - מנורה, ובדברי רבותינו ז"ל (יומא ל"ז.) "עֲשֵׂתָהּ נְבִרְשָׁתָא שֶׁל זָהָב". גִּירָא - סיד, כמו (ישעיה כ"ז טו) "כְּאֲבָנֵי גִיר". פֶּסֶס יָדָא - כף היד, ובדברי רבותינו ז"ל (אהלות פרק א' משנה ח') "שְׁלִשִׁים בְּפִיסַת הַיָּד".

מצודת דוד: בְּהִשְׁעָתָהּ נִפְקָה אֲצַבְעוֹן דִּי יַד אֲנָשׁ - בעת ההיא יצא קבוצת אצבעות כשל יד אדם. וְכַתְּבוּ לְקַבֵּל נְבִרְשָׁתָא עַל גִּירָא דִּי כַתֵּל הַיְכָלָא דִּי מִלְכָּא - וכתבו מול המנורה על טיח הסיד של כותל ההיכל אשר למלך. וּמִלְכָּא חֲזָה פֶּסֶס יָדָא דִּי כַתְּבָה - והמלך ראה כף היד אשר כתבה.

דניאל פרק ה'

מצודת ציון: יַבְעוֹן - ענינו שאלה ובקשה, כמו (ישעיה כ"א יב) "אִם תִּבְעִיוֹן בְּעִיּוֹ".

מצודת דוד: בְּה זְמַנָּא מְנַדְעֵי יְתוּב עָלֵי - בעת ההיא כאשר ברכתי לה', אז שבה עלי הדיעה שהיה לי מאז. וְלִיקַר מַלְכוּתֵי הַדְרִי וְזִיּוּי יְתוּב עָלֵי וְלִי הַדְרִי וְרַבְרַבְנֵי יַבְעוֹן - וחזרתי לכבוד מלכותי וזוהר פני שבה עלי, ויועצי ושרי שאלו ובקשו לי למשול בהם כמאז. וְעַל מַלְכוּתֵי הַתְּקַנָּת וּרְבוּ יַתִּירָה הוֹסַפְתָּ לִי - הוכנתי על מלכותי, וגדולה יתירה ומרובה נתוסף לי.

ד **פְּעוֹן אָנָּה נְבִכְדַנְצָר מְשַׁבַּח וּמְרוֹמֵם וּמַהְדֵּר לְמַלְךְ שְׁמַיָּא דִּי כְל־מַעְבְּדוּהֵי קִשְׁט וְאַרְחַתָּה דִּין וְדִי מַהֲלִכִין בְּגִנְהָ יְכַל לְהַשְׁפִּילָה:**

מצודת ציון: בְּגִנְהָ - כמו בגאווה, ודוגמתו (איוב כ"ב ט) "כִּי הִשְׁפִּילוּ וַתֹּאמֶר גִּנְהָ".

מצודת דוד: פְּעוֹן אָנָּה נְבוּכַדְנֶצַּר מְשַׁבַּח וּמְרוֹמֵם וּמַהְדֵּר לְמַלְךְ שְׁמַיָּא - גם זה מדברי האגרת, שאמר: עתה אני נבוכדנצר משבח ומרומם ומפאר למלך השמים. דִּי כָל מַעְבְּדוּהֵי קִשְׁט וְאַרְחַתָּה דִּין וְדִי מַהֲלִכִין בְּגִנְהָ יְכַל לְהַשְׁפִּילָה - אשר כל מעשיו אמת ודרכו בדין, ואשר הולכים בגאווה ורוממות יכול הוא להשפיל.

א **בְּלִשְׁאֲצָר מִלְכָּא עֲבַד לְחֵם רַב לְרַבְרַבְנוּהֵי אֵלֶף וְלְקַבֵּל אֶלְפָא חֲמָרָא שְׁתָּה:**

מצודת ציון: לְחֵם רַב - כל סעודה קרויה על שם הלחם.

מצודת דוד: בְּלִשְׁאֲצָר - הוא היה בן אויל מרוך בנו של נבוכדנצר, ומה שנאמר בענין נבוכדנצר (פסוק ב') "אָבוּהֵי" וכן (פסוק כ"ב) "וְאִנְתָּ בְרָהּ", כי אבי האב נקרא אב, ובן הבן נקרא בן. עֲבַד לְחֵם רַב לְרַבְרַבְנוּהֵי אֵלֶף - עשה סעודה גדולה לאלף שריו, על כי ביום ההוא נצחו את מחנה דריוש. וְלְקַבֵּל אֶלְפָא חֲמָרָא שְׁתָּה - המלך שתה יין מול אלף שריו - כמו כולם יחד.

ב **בְּלִשְׁאֲצָר אָמַר | בְּטַעַם חֲמָרָא לְהִתְיַהֵב לְמַאֲנֵי דְחֵבָא וְכִסְפָּא דִּי הִנְפִיק נְבוּכַדְנֶצַּר אָבוּהֵי מִן־הַיְכָלָא דִּי בִירוּשָׁלַם וְיִשְׁתוֹן בְּהוֹן מִלְכָּא וְרַבְרַבְנוּהֵי שְׁגִלְתָּהּ וּלְחֻנְתָּהּ:**

דניאל פרק ה'

ט אָדִינוּ מַלְכָּא בַלְשַׁאצַּר שְׂגִיא מִתְּבַהֲל וְזִזְוֵהי שְׁנִינוּ עֲלוּהֵי וּרְבַרְבְּנוּהֵי מִשְׁתַּבְּשִׁין:

מצודת ציון: משתבשין - ענינו בלכול ושיבוש הדעת.

מצודת דוד: אָדִינוּ מַלְכָּא בַלְשַׁאצַּר שְׂגִיא מִתְּבַהֲל וְזִזְוֵהֵי שְׁנִינוּ עֲלוּהֵי - אז נבהל המלך הרבה מאוד, וזוהר פניו נשתנה עליו עוד יותר. וּרְבַרְבְּנוּהֵי מִשְׁתַּבְּשִׁין - והשרים היו משובשים ומבולבלים בדעתם מגודל החרדה.

י מַלְכָּתָא לְקַבֵּל מַלְכָּא וּרְבַרְבְּנוּהֵי לְבֵית מִשְׁתַּנָּא עֲלַת עֲנַת מַלְכָּתָא וְאַמְרַת מַלְכָּא לְעֶלְמִין חַיִּי אֵלֵי־בִּהְלוּדָּ רַעֲיוֹנָדָּ וְזִינוּדָּ אַל־יִשְׁתַּנּוּ:

מצודת דוד: מַלְכָּתָא לְקַבֵּל מַלְכָּא וּרְבַרְבְּנוּהֵי לְבֵית מִשְׁתַּנָּא עֲלַת - המלכה אל מול דברי חרדת המלך ושריו נכנסה לבית המשתה. עֲנַת מַלְכָּתָא וְאַמְרַת מַלְכָּא לְעֶלְמִין חַיִּי אֵלֵי־בִּהְלוּדָּ רַעֲיוֹנָדָּ וְזִינוּדָּ אַל־יִשְׁתַּנּוּ - והרימה קולה ואמרה: המלך לעולם יחיה, אל יבהל אותך מחשבתך, וזוהר פניך אל ישתנה.

יא אֵיתִי גְבַר בְּמַלְכוּתָדָּ דִּי רוּחַ אֱלֹהִין קְדִישִׁין בְּהַ וּבִיּוּמֵי אַבּוּדָּ גְהִירוּ וְשִׁכְלַתְנּוּ וְחֻכְמָה פְּחֻכְמַת־אֱלֹהִין הַשְׁתַּקְּחַת בְּהַ וּמַלְכָּא נִבְכְּדַנְצַר אַבּוּדָּ רַב תְּרַטְמִין אֲשַׁפִּין פְּשַׁדְּאִין גְּזַרִין הַקִּימָה אַבּוּדָּ מַלְכָּא:

מצודת ציון: גְּהִירוּ - הארה, כמו (איוב ג' ד) "וְאֵל תּוֹפֵעַ עָלָיו נִקְרָה".

מצודת דוד: אֵיתִי גְבַר בְּמַלְכוּתָדָּ דִּי רוּחַ אֱלֹהִין קְדִישִׁין בְּהַ - יש איש במדינת מלכותך אשר רוח אלהים קדושים בו. וּבִיּוּמֵי אַבּוּדָּ גְהִירוּ וְשִׁכְלַתְנּוּ וְחֻכְמָה פְּחֻכְמַת אֱלֹהִין - ובימי אביך נמצא בו הארה ושכל וחכמה כחכמת אלהים. רַב תְּרַטְמִין אֲשַׁפִּין פְּשַׁדְּאִין גְּזַרִין הַקִּימָה אַבּוּדָּ מַלְכָּא - שר על החרטומים וכו' העמידו אביך המלך.

יב פְּלִי־קַבֵּל דִּי רוּחַ וְיִתִּירָה וּמִנְדַע וְשִׁכְלַתְנּוּ מִפְּשַׁר חֲלַמִּין וְאַחְוִילַת אַחֲוִילוּ וּמִשְׁרָא קְטָרִין הַשְׁתַּקְּחַת בְּהַ בְּדַנְיָאֵל דִּי־מַלְכָּא שָׁם־שְׁמָה בַלְטַשַׁאצַּר כַּעַן דַּנְיָאֵל יִתְקַרֵּי וּפְשַׁרָּה יִתְחַתָּה:

דניאל פרק ה'

ו אָדִינוּ מַלְכָּא זִזְוֵהֵי שְׁנוּהֵי וְרַעֲיוֹנֵהֵי יִבְהַלּוּנָהּ וְקַטְרֵי תְרַצָּה מִשְׁתַּרְיָן וְאַרְכְּבַתָּה דָּא לְדָא נְקִשָּׁן:

מצודת ציון: נְקִשָּׁן - ענינו הכאה, כמו (שמות כ"ה לא) "מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה הַמְּנוֹרָה".

מצודת דוד: אָדִינוּ מַלְכָּא זִזְוֵהֵי שְׁנוּהֵי וְרַעֲיוֹנֵהֵי יִבְהַלּוּנָהּ וְקַטְרֵי תְרַצָּה מִשְׁתַּרְיָן - אז זוהר פני המלך נשתנה, ומחשבותיו הבהילו אותו, וקשרי פרקי עצמות מתניו הותרו ונפתחו מקשירתן - והוא ענין גוזמא והפלגה. וְאַרְכְּבַתָּה דָּא לְדָא נְקִשָּׁן - ברכיו היו מקישות ודופקות זה לזה מגודל החרדה והרתת.

ז קְרָא מַלְכָּא בְּחִיל לְהַעֲלָה לְאַשְׁפִּיא פְּשַׁדְּאִי וְגַזְרִיא עֲנָה מַלְכָּא וְאַמַּר וְלַחֲפִימֵי בְּכַל דִּי כַל־אֲנָשׁ דִּי־יִקְרָה פְּתַבָּה דְנָה וּפְשַׁרָּה יַחְוֹנָנִי אַרְגֹּנָא יִלְבַּשׁ וְהַמְּנִיכָא דִי־זַהָבָא עַל־צוּאָרָהּ וְתַלְתֵי בְּמַלְכוּתָא יִשְׁלַט:

מצודת ציון: אַרְגֹּנָא - ארגמן, וכן (דבריי הימים ב' ו') "וּבְאַרְגָּוֹן וְכַרְמִיל", והוא שם מין צבע חשוב. וְהַמְּנִיכָא - ענק רצוף בטבעות לתכשיט, כי "רַבֵּד הַזָּהָב" (בראשית מ"א מב) תירגם אונקלוס "מְנִיכָא דְזָהָבָא".

מצודת דוד: קְרָא מַלְכָּא בְּחִיל לְהַעֲלָה לְאַשְׁפִּיא וְגַזְרִיא - בכח ובהרמת קול קרא ואמר להכניס את אשפיה וכו'. דִּי כַל־אֲנָשׁ דִּי יִקְרָה פְּתַבָּה דְנָה וּפְשַׁרָּה יַחְוֹנָנִי - אשר כל אדם אשר יקרא זה הכתב ויגיד לו הפתרון. אַרְגֹּנָא יִלְבַּשׁ וְהַמְּנִיכָא דִי זַהָבָא עַל צוּאָרָהּ וְתַלְתֵי בְּמַלְכוּתָא יִשְׁלַט - אזי ילבש מלכוש ארגמן, ויושם על צוארו ענק ורביד הזהב, וימשול בשליש המלכות.

ח אָדִינוּ עָלִין פֶּל חֲפִימֵי מַלְכָּא וְלֹא־כְהִלִּין כְּתָבָא לְמַקְרָא וּפְשַׁרָּה לְהוֹדְעָה לְמַלְכָּא:

מצודת דוד: אָדִינוּ עָלִין פֶּל חֲפִימֵי מַלְכָּא וְלֹא כְּהִלִּין כְּתָבָא לְמַקְרָא וּפְשַׁרָּה לְהוֹדְעָה לְמַלְכָּא - אז נכנסו כל חכמי המלך, ולא יכלו לקרוא את הכתב ולהודיע למלך את הפתרון, וכאומר: אם לקרות לא ידעו, איך אם כן יוכלו להודיע הפתרון?

דניאל פרק ה'

טו וְאִנְיָה שָׁמְעַת עֲלֶיךָ דִּי־תְכּוּל פִּשְׁרִין לְמַפְשֵׁר וְקִטְרִין לְמִשְׁרָא כְּעֵן הֵן תְּכּוּל כְּתָבָא לְמַקְרָא וּפְשָׁרָה לְהוֹדְעוֹתַנִי אַרְגָּנָא תְּלַבֵּשׁ וְהַמְנִיכָא דִּי־דְהָבָא עַל־ צוּאֲרָךְ וְתִלְתָּא בְּמַלְכוּתָא תִּשְׁלֹט:

מצודת דוד: וְאִנְיָה שָׁמְעַת עֲלֶיךָ דִּי תְכּוּל פִּשְׁרִין לְמַפְשֵׁר וְקִטְרִין לְמִשְׁרָא - ואני שמעתי עליך אשר תוכל לפתור פתרון דבר, ולהתיר דברים קשורים וסתומים. כְּעֵן הֵן תְּכּוּל כְּתָבָא לְמַקְרָא וּפְשָׁרָה לְהוֹדְעוֹתַנִי - עתה אם תוכל לקרוא את הכתב כאשר קראו חכמי עמי, ועוד תוסיף עליהם להודיע לי אף הפתרון. אַרְגָּנָא תְּלַבֵּשׁ וְהַמְנִיכָא דִּי דְהָבָא עַל צוּאֲרָךְ וְתִלְתָּא בְּמַלְכוּתָא תִּשְׁלֹט - אזי תלבש מלבוש ארגמן, ורכיב של זהב יושם על צוארך, ותמשול בשליש המלכות.

טז בְּאֲדִין עֲנָה דְנִיָּאל וְאָמַר קְדָם מַלְכָּא מִתְנַתֵּךְ לָךְ לְהוֹרֵוּ וּנְבֻזְבִּתֵךְ לְאַחֲרוֹ הֵב בְּרָם כְּתָבָא אֶקְרָא לְמַלְכָּא וּפְשָׁרָא אֶהוֹדְעֵנָה:

מצודת ציון: וּנְבֻזְבִּתֵךְ - ענינו דורון גדול, כמו (דניאל ב' ו) "מתנן ונבזבה".

מצודת דוד: בְּאֲדִין עֲנָה דְנִיָּאל וְאָמַר קְדָם מַלְכָּא - אז השיב דניאל ואמר לפני המלך: מִתְנַתֵּךְ לָךְ לְהוֹרֵוּ וּנְבֻזְבִּתֵךְ לְאַחֲרוֹ הֵב - מתנתך לך להורו ונבזבתך לאחרו הב - מתנתך יהיה לעצמך, ומרבית הבזבז שאתה רוצה לבזבז תן לאחר, וכאומר: אף אם תתן לחכמי בני עמך בעבור הקריאה לבד, לא אתקנא בהם. בְּרָם כְּתָבָא אֶקְרָא לְמַלְכָּא וּפְשָׁרָא אֶהוֹדְעֵנָה - אבל אקרא הכתב למלך ואגיד לו אף הפתרון, ומבלי מתן.

יז אַנְתָּ מַלְכָּא אֱלֹהָא עֲלָהּ מַלְכוּתָא וְרִבּוּתָא וַיִּקְרָא וְהִדְרָא יֵהֵב לְנְבֻכַדְנֶצַּר אֲבוּד:

מצודת דוד: אַנְתָּ מַלְכָּא אֱלֹהָא עֲלָהּ מַלְכוּתָא וְרִבּוּתָא וַיִּקְרָא וְהִדְרָא יֵהֵב לְנְבֻכַדְנֶצַּר אֲבוּד - אתה המלך שמע נא: הנה אלהי עליון נתן לנבוכדנצר אבוך מלכות וגדולה וכבוד ותפארת.

יח וּמִן־רִבּוּתָא דִּי יְהִי־לָהּ כָּל עַמְמִיָּא אַמְיָא וּלְשִׁנְיָא הֵנוּ זִיעִין וְדַחֲלִין מִן־קְדָמוּהִי דִּי־יְהוָה

דניאל פרק ה'

מצודת דוד: כָּל קָבַל דִּי רוּחַ יְתִירָה וּמַנְדַּע וּשְׁכַלְתָּנוּ מִפְשֵׁר חֲלָמִין וְאַחֲוִית אַחֲוִין וּמִשְׁרָא קִטְרִין - בעבור אשר רוח חכמה יתירה ומרובה ודעת והשכל, ופתרון חלומות והגדות חידות והתרת דברים קשורים וסתומים. הַשְׁתַּכַּחַת בַּהּ בְּדְנִיָּאל דִּי מַלְכָּא שָׁם שָׁמָּה בְּלִטְשָׁאֲצַר - כל אלה נמצא בו בדניאל אשר המלך קרא שמו בלטשאצר, וכאומרת: אם לא היה נמצא בו כל הדברים האלה, לא היה מסכים על ידי אשפנו לקראו בשם אלהיו. כְּעֵן דְנִיָּאל יְתִקְרִי וּפְשָׁרָה יִתְהוֹה - עתה יקראו את דניאל והוא יגיד אף את הפתרון, וכאומרת: אולי יורה הדבר עוד על טובה, ואף אם על רעה תדע להזהר.

יט בְּאֲדִין דְנִיָּאל הֵעֵל קְדָם מַלְכָּא עֲנָה מַלְכָּא וְאָמַר לְדְנִיָּאל אַנְתָּ־הוּא דְנִיָּאל דִּי־מִן־בְּנֵי גְלוּתָא דִּי יְהוּד דִּי הִיתִי מַלְכָּא אַבִּי מִן־יְהוּד:

מצודת דוד: בְּאֲדִין דְנִיָּאל הֵעֵל קְדָם מַלְכָּא - אז הוכנס דניאל לפני המלך. אַנְתָּ־הוּא דְנִיָּאל דִּי מִן בְּנֵי גְלוּתָא - אתה הוא דניאל אשר מן בני הגולה של יהודה. דִּי יְהוּד דִּי הִיתִי מַלְכָּא אַבִּי מִן יְהוּד - אשר הביא המלך אבי מן יהודה.

כ וּשְׁמַעַת עֲלֶיךָ דִּי רוּחַ אֱלֹהִין בָּךְ וְנִהְיִרוּ וּשְׁכַלְתָּנוּ וְחֻכְמָה יְתִירָה הַשְׁתַּכַּחַת בָּךְ:

מצודת דוד: וּשְׁמַעַת עֲלֶיךָ דִּי רוּחַ אֱלֹהִין בָּךְ - שמעתי עליך אשר רוח אלהים בך. וְנִהְיִרוּ וּשְׁכַלְתָּנוּ וְחֻכְמָה יְתִירָה הַשְׁתַּכַּחַת בָּךְ - והארה והשכל וחכמה יתירה ומרובה נמצא בך.

כא וּכְעֵן הֵעֵלוּ קְדָמִי חֲפִימִיָּא אַשְׁפִּיָּא דִּי־כְתָבָה דְנָה יְקָרוֹן וּפְשָׁרָה לְהוֹדְעֵנִי וְלֹא־כְהִלִּין פְּשָׁר־מַלְתָּא לְהַחְוִיָּה:

מצודת דוד: וּכְעֵן הֵעֵלוּ קְדָמִי חֲפִימִיָּא אַשְׁפִּיָּא דִּי כְתָבָה דְנָה יְקָרוֹן וּפְשָׁרָה לְהוֹדְעֵנִי - ועתה הוכנסו לפני החכמים האשפים, אשר יקראו הכתב הזה ולהודיע לי הפתרון. וְלֹא כְהִלִּין פְּשָׁר מַלְתָּא לְהַחְוִיָּה - ולא יכלו להגיד פתרון הדבר. ואף שגם קרוא מקרא לא יוכלו, הנה כחש לו, לכסות קלון חכמי עמו מה דאפשר.

דניאל פרק ה'

מצודת דוד: ואנת ברה בלשאצר לא השפלת לבבך - ואתה בנו בלשאצר לא הכנעת לבך. כל קבל די כל דנה ידעת - בעבור אשר ידעת כל זאת.

כב ועל מרא-שמיא | התרוממת ולמאניא דיי-ביתה היתיו קדמך ואנת ורב-רבנדא שגלתך ולחנתך מרא שתון בהון ולא להי כספא ודהבא נחשא פרזלא אעא ואבנא די לא-תזון ולא-שמעיו ולא ידעיו שבחת ולא להא דיי-נשמתך בידיה וכל-ארתך לה לא תזרת:

מצודת דוד: ועל מרא שמיא התרוממת ולמאניא די ביתה היתיו קדמך - ועל אדון השמים נתגאית, ואת הכלים של ביתו הביאו לפניך. ואנת ורב-רבנדא שגלתך ולחנתך מרא שתון בהון - ואתה והשרים שלך והמלכה שלך ופלגשך שתו בהם יין. ולא להי כספא ודהבא וגוי די לא תזון ולא שמעיו ולא ידעיו שבחת - ולא להי כסף וזהב וגוי אשר לא יראו ולא ישמעו ולא ידעו מאומה, הנה להם שבחת. ולא להא די נשמתך בידיה וגוי וכל אורתך לה לא תזרת - אבל אל האלוה אשר נשמתך בידו, וכל דרכך מסורים לו והמה בידו, הנה אותו לא פארת.

כד באדון מן-קדמוהי שלית פסא דיי-ידא וכתבא דנה רשים:

מצודת ציון: רשים - ענינו כתיבה, וכן (דניאל י"א) "את הרשום בכתב".

מצודת דוד: באדון מן קדמוהי שלית פסא די ידא וכתבא דנה רשים - אז בעבור זה נשלח מלפניו כף של יד, וכתב את הכתב הזה.

דניאל פרק ה'

צבא הנה קטל ודי-הנה צבא הנה מתא ודי-הנה צבא הנה מרים ודי-הנה צבא הנה משפל:

מצודת ציון: זיעין - ענינו חרדה ורתת, כמו (ישעיה כ"ח ט) "יהיה רק זועה".

מצודת דוד: ומן רבותא די יתב לה פל עממיא וגוי הון זיעין ודחליו מן קדמוהי - ומרוב הגדולה אשר נתן לו, כל עממיא וכו' היו חרדים ומתפחדים מפניו. די הנה צבא הנה קטל ודי הנה צבא הנה מוחא - אשר היה רוצה היה הורג, ואשר היה רוצה היה מכה. ודי הנה צבא הנה מרים ודי הנה צבא הנה משפל - ואשר היה רוצה היה מגביה, ואשר היה רוצה היה משפיל.

כ וכדי רם לבבה ורוחה תקפת להנדה הנחת מן-פרסא מלכותה ויקרה העדיו מנה:

מצודת דוד: וכדי רם לבבה ורוחה תקפת להנדה - וכאשר רם לבבו להתגאות, וחזק רוחו להרשיע. הנחת מן פרסא מלכותה ויקרה העדיו מנה - אז הורד מן כסא מלכותו, והוסר הכבוד ממנו.

כא ומן-בני אנשא טריד ולבבה | עס-חיותא שויו ועס-ערדא מדרה עשבא כתורין יטעמונה ומטל שמיא גשמה יצטבע עד דיי-ידע דיי-שליט אלהא עלאה במלכות אנשא ולמן-די יצבא יהקים עלה:

מצודת ציון: ערדא - פראים, כמו (איוב ל"ט ה) "ומוסרות ערוד".

מצודת דוד: ומן בני אנשא טריד ולבבה עם חיותא שויו ועם ערדא מדרה - מן בני אדם נתגרש, והושם לבבו עם החיות להיות דומה להם, ועם הפראים היה מושבו. עשבא כתורין יטעמונה ומטל שמיא גשמה יצטבע - וכבקרים האכילו עשב השדה, ומטל השמים נתכבס גופו, כי ישב מבלי מחסה. עד די ידע די שליט אלהא עלאה במלכות אנשא - עד אשר ידע והכיר אשר אלהי עליון מושל במלכות אנשים. ולמן די יצבא יהקים עלה - ולמי אשר יחפוץ יעמיד על המלוכה.

כב ואנת ברה בלשאצר לא השפלת לבבך כל-קבל די כל-דנה ידעת: